

Agentúra Európskej únie pre základné práva

VÝROČNÁ SPRÁVA

Zhrnutie

2008

Agentúra Európskej únie pre základné práva

VÝROČNÁ SPRÁVA

Zhrnutie

2008

*Europe Direct je služba, ktorá vám pomôže nájsť odpovede
na vaše otázky o Európskej únii*

**Bezplatné telefónne číslo (*):
00 800 6 7 8 9 10 11**

(*) Niektorí operátori mobilných sietí nepovoľujú prístup k číslam 00800 alebo tieto hovory fakturujú.

Viac doplňujúcich informácií o Európskej únii je k dispozícii na internete.
Sú dostupné cez server Európa (<http://europa.eu>).

Katalogizačné údaje nájdete na konci tejto publikácie.

Luxemburg: Úrad pre vydávanie úradných publikácií Európskych spoločenstiev, 2009

ISBN 978-92-9192-260-4

©Agentúra Európskej únie pre základné práva, 2009

Reprodukcia je povolená pod podmienkou uvedenia zdroja, s výnimkou komerčných účelov.

Printed in Belgium

VYTLAČENÉ NA BIELOM BEZCHLÓROVOM PAPIERI

Predslov

Výročná správa 2008 je prvá výročná správa vypracovaná v súlade s právnym základom a mandátom Agentúry Európskej únie pre základné práva (FRA), a zároveň prvá, ktorá je uverejnená počas funkčného obdobia Mortena Kjæruma, ktorý nastúpil do funkcie riaditeľa agentúry FRA 1. júna 2008.

Agentúra EÚ pre základné práva vznikla z bývalého Európskeho strediska pre monitorovanie rasizmu a xenofóbie (EUMC). Pokračuje v práci strediska EUMC v oblasti rasizmu, xenofóbie a súvisiacich prejavov neznášanlivosti, ale v rámci oveľa širšieho mandátu agentúry FRA. Nové tematické oblasti činnosti agentúry FRA boli stanovené vo viacročnom rámci agentúry, ktorý prijala Rada Európskej únie pre spravodlivosť a vnútorné záležitosti 28. februára 2008. Z rozhodnutia Rady vyplýva, že agentúra bude teraz vykonávať činnosť v týchto oblastiach:

- a) rasizmus, xenofóbia a súvisiace prejavy neznášanlivosti;
- b) diskriminácia na základe pohlavia, rasy alebo etnického pôvodu, náboženstva alebo vierovyznania, postihnutia, veku alebo sexuálnej orientácie, proti osobám patriacim k menšinám a akejkolvek kombinácie týchto dôvodov (viacnásobná diskriminácia);
- c) odškodnenie obetí;
- d) práva dieťaťa vrátane ochrany detí;
- e) azyl, prisťahovalectvo a integrácia prisťahovalcov;
- f) víza a hraničná kontrola;
- g) účasť občanov EÚ na demokratickom fungovaní Únie;
- h) informačná spoločnosť, a najmä rešpektovanie súkromného života a ochrany osobných údajov a
- i) prístup k účinnému a nezávislému súdnictvu.

Tohoročná výročná správa je preto posledná, ktorá sa zameriava len na tematickú oblasť rasizmu, xenofóbie a súvisiacich prejavov neznášanlivosti, pričom vychádza z informácií poskytnutých spravodajskými štruktúrami zriadenými strediskom EUMC. Budúcoročná výročná správa bude mať omnoho širší záber, bude sa opierať o nové spravodajské štruktúry a bude zahŕňať množstvo otázok týkajúcich sa základných práv, ktoré patria do jednotlivých oblastí činnosti agentúry FRA.

Agentúra pre základné práva bude zároveň pokračovať v práci strediska EUMC v oblasti poskytovania podpory Európskej únii a členským štátom v ich úsilí vynakladanom na boj proti rasizmu, xenofóbii a diskriminácii.

Vo výročnej správe 2008 sa najskôr venuje pozornosť právnemu vývoju a inštitucionálnym iniciatívam proti rasizmu a diskriminácii v Európe, so zameraním na uplatňovanie smernice o rasovej rovnosti v praxi. Ďalej sa správa týka vývoja v oblasti rasovo motivovaného násillia a kriminality v členských štátoch EÚ, a za tým nasleduje zameranie na otázky rasizmu a diskriminácie v štyroch oblastiach spoločenského života: zamestnanie, bývanie, vzdelávanie a zdravotná starostlivosť. Posledná tematická kapitola zahŕňa vývoj na úrovni EÚ týkajúci sa boja proti rasizmu, xenofóbii a diskriminácii v členských štátoch EÚ.

Chceli by sme poďakovať správnej rade agentúry FRA za jej podporu pri vypracúvaní výročnej správy a zamestnancom agentúry a úradujúcemu riaditeľovi v minulom roku Constantinosovi Manolopoulosovi za ich odhodlanie a namáhavú prácu počas náročného prechodného roka.

Anastasia Crickley,
predsedníčka správnej rady

Morten Kjærum,
riaditeľ agentúry FRA

Obsah

Predslov	3
1. Úvod	6
1.1 Začlenenie zdravotnej starostlivosti	7
1.2 Objasnenie pojmov	8
2. Právne a inštitucionálne iniciatívy proti rasizmu a diskriminácii	9
3. Rasovo motivované násilie a kriminalita	11
4. Rasizmus a diskriminácia v oblastiach spoločenského života a iniciatívy týkajúce sa spôsobu, ako im predchádzať	13
4.1 Zamestnanie	13
4.2 Bývanie	14
4.3 Vzdelávanie	14
4.4 Zdravotníctvo	15
5. Závery	17
5.1 Smernica o rasovej rovnosti	17
5.2 Dôkazy o diskriminácii	19
5.3 Rozdiely medzi členskými štátmi	21
5.4 Zdravotníctvo a diskriminácia	22
5.5 Príklady trendov a vývoja	23
5.6 Zhromažďovanie údajov a výskumná činnosť agentúry FRA	24
6. Stanoviská	26
6.1 Smernica o rasovej rovnosti	26
6.2 Rasovo motivované násilie a kriminalita	26
6.3 Výskum a zvyšovanie informovanosti	27
6.4 Sankcie a sťažnosti	27
6.5 Antidiskriminačné školenie	28
6.6 Bývanie	28
6.7 Vzdelávanie	28
6.8 Zber údajov v oblasti vzdelávania	29
6.9 Zber údajov v oblasti zdravotnej starostlivosti	29
6.10 Zdravotná starostlivosť rešpektujúca migrantov a menšiny	30

1. Úvod

Vo Výročnej správe 2008 Agentúry Európskej únie pre základné práva (FRA) sú zahrnuté informácie, udalosti a vývoj v otázkach rasizmu a xenofóbie v EÚ za rok 2007. Nariadenie Rady, ktorým bola zriadená Agentúra pre základné práva ako nástupkyňa Európskeho strediska pre monitorovanie rasizmu a xenofóbie (EUMC), nadobudlo účinnosť 1. marca 2007. Preto ide o prvú výročnú správu vytvorenú v súlade s právnym základom a mandátom agentúry FRA¹. V správe sú zahrnuté podobné oblasti ako v predchádzajúcich výročných správach strediska EUMC, ale má trochu odlišnú štruktúru a venuje sa jednej novej tematickej oblasti, a to zdravotnej starostlivosti.

Úvod správy tvorí prehľad právnych a inštitucionálnych iniciatív proti rasizmu a diskriminácii. Ďalšia kapitola je venovaná rasovo motivovanému násiliu a kriminalite a po nej nasledujú štyri kapitoly venované rôznym oblastiam spoločenského života – zamestnaniu, bývaniu, vzdelávaniu a zdravotnej starostlivosti. Posledná tematická kapitola sa zaoberá vývojom politiky a právnych predpisov týkajúcich sa boja proti rasizmu a xenofóbii skôr na úrovni Európskej únie ako na úrovni členských štátov.

Počas príslušného obdobia Rada Európskej únie neprijala pre agentúru žiadny viacročný rámec². Preto podľa článku 29 ods. 5 nariadenia Rady 168/2007 z 15. februára 2007 si agentúra naďalej plní svoje úlohy v tematických oblastiach boja proti rasizmu, xenofóbii a súvisiacim prejavom neznášanlivosti, kým sa neprijme prvý viacročný rámec agentúry FRA vo februári 2008.

Hlavným právnym predpisom EÚ vzťahujúcim sa na diskrimináciu na základe rasizmu a xenofóbie je smernica o rasovej rovnosti. Preto uplatňovanie smernice o rasovej rovnosti v praxi tvorí jednu z hlavných tém celej výročnej správy, s rôznymi kapitolami poskytujúcimi podrobnosti o jej vplyve, informácie o tom, ako a prečo sa používa alebo nepoužíva, ako aj nové príklady a prípady problémov diskriminácie v rôznych oblastiach spoločenského života, ktoré slúžia na potvrdenie pretrvávajúcej potreby tejto smernice.

Okrem oblastí stanovených vo viacročnom rámci, podľa článku 5 ods. 3 nariadenia, sa od agentúry žiada, aby odpovedala na: „žiadosti Európskeho parlamentu, Rady alebo Komisie podľa článku 4 ods. 1 písm. c) a d) mimo týchto tematických oblastí, ak to umožňujú jej finančné a ľudské zdroje“. S odvolaním sa na tento článok požiadal Európsky parlament agentúru v júni 2007, aby vypracovala podrobnú správu o homofóbii a diskriminácii na základe sexuálnej orientácie v členských štátoch Európskej únie. Okrem toho Európska komisia požiadala agentúru v júli 2007, aby pripravila ukazovatele na meranie vykonávania, ochrany, dodržiavania a podpory práv dieťaťa v členských štátoch EÚ a aby zmapovala dostupné zdroje

1 Správa agentúry FRA za rok 2007, hoci bola uverejnená koncom roka 2007 pod logom agentúry FRA, v skutočnosti nebola výročnou správou agentúry FRA, ale bola vytvorená v súlade s právnym základom a mandátom strediska EUMC.

2 Vo viacročnom rámci sú stanovené pracovné oblasti agentúry FRA na nasledujúcich päť rokov.

údajov na vnútroštátnej úrovni a na úrovni EÚ. Obidva tieto projekty sa začali na konci roku 2007 a budú predmetom budúcich správ agentúry FRA.

1.1 Začlenenie zdravotnej starostlivosti

Toto je prvý raz, čo bola problematika zdravotnej starostlivosti začlenená do výročnej správy. Na základe informácií poskytnutých národnými kontaktnými miestami siete RAXEN agentúry, ako aj na základe správ medzinárodných organizácií a vedeckého výskumu týkajúceho sa diskriminácie na základe rasy, etnického pôvodu a náboženstva v prístupe a využívaní zariadení zdravotnej starostlivosti v členských štátoch, sa agentúra v roku 2007 rozhodla začleniť túto významnú oblasť spoločenského života do zberu údajov a spravodajských štruktúr. Keďže táto oblasť sa skúma prvýkrát, zahrnuté boli aj údaje a informácie z predchádzajúcich rokov s cieľom vytvoriť lepší kontext na porozumenie informáciám.

V článku 152 ods. 4 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva sa uvádza, že pri stanovení a uskutočňovaní všetkých politík a činností Spoločenstva sa zabezpečí vysoká úroveň ochrany ľudského zdravia. Európska únia má v oblasti zdravia spoločnú právomoc. To znamená, že EÚ určuje spoločné ciele a členské štáty môžu tieto ciele dosahovať prostredníctvom politík, ktoré si samé zvolia. Z tohto hľadiska je kľúčovou hodnotou a cieľom EÚ zníženie nerovností v oblasti zdravotníctva a v dôsledku toho sa od členských štátov na základe zásady subsidiarity očakáva, že na dosiahnutie tohto cieľa zavedú potrebné politiky a opatrenia. V júni 2006 ministri zdravotníctva členských štátov EÚ prijali spoločné hodnoty a zásady na usmernenie systémov zdravotníctva EÚ, pričom zdôraznili, že zníženie nerovností v oblasti zdravotníctva musí byť jedným z cieľov zdravotníckych systémov.³

V súlade uvedeným agentúra FRA neuplatňuje široký prístup pri riešení množstva otázok, ktoré sa týkajú zdravia, etnického pôvodu a prisťahovalectva, ale sústreďuje sa v prvom rade na problém diskriminácie a vylúčenia ako súčasť svojho všeobecného mandátu zameriavať sa na rasovú a etnickú diskrimináciu v členských štátoch EÚ. V súlade s touto skutočnosťou sa nová časť o zdravotnej starostlivosti vo výročnej správe 2008 zameriava hlavne na také otázky, ako sú prekážky v prístupe k zdravotnej starostlivosti pre prisťahovalcov a menšiny alebo diskriminácia z hľadiska zaobchádzania. Takisto sa venuje pozornosť príkladom kladných iniciatív, ktorých cieľom je bojovať proti diskriminácii v prístupe a poskytovaní zdravotnej starostlivosti vrátane politík zacielených na poskytovateľov zdravotnej starostlivosti, aby aktívne podporovali kultúrne porozumenie pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti.

³ Rada Európskej únie (2006) Závety o spoločných hodnotách a zásadách v zdravotníckych systémoch Európskej únie (2006/C 146/01), dostupné na http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/sk/oj/2006/c_146/c_14620060622sk00010003.pdf (6. januára 2008).

1.2 Objasnenie pojmov

V Európskej únii neexistuje spoločná definícia migrantov alebo etnických/národnostných menšín. Preto sa pojmy migranti a menšiny používajú vo výročnej správe ako skrátené pojmy označujúce tie sociálne skupiny v EÚ, ktoré sú potenciálne zraniteľné z hľadiska rasizmu, xenofóbie a rasovej/etickej diskriminácie. V tejto súvislosti sa pojem najbežnejšie vzťahuje na prisťahovalcov a utečencov prvej generácie, ako aj na ľudí prisťahovaleckého pôvodu v nasledujúcich generáciách, aj keď sú nositeľmi občianstva krajiny ich pobytu (v niektorých krajinách sú označovaní aj ako etnické menšiny) a na skupiny, ako sú Rómovia, Sintovia a kočovníci.

2. Právne a inštitucionálne iniciatívy proti rasizmu a diskriminácii

Smernica o rasovej rovnosti sa v členských štátoch ešte stále neuplatňuje v plnom rozsahu. V júni 2007 Európska komisia oznámila, že zaslala 14 členským štátom formálne upozornenie, aby smernicu uplatňovali v plnom rozsahu.⁴ Príslušné krajiny mali dva mesiace na odpoveď, v opačnom prípade ich Komisia mohla zažalovať na Európskom súdnom dvore.

Vplyvom smernice o rasovej rovnosti sú účinné, odrádzajúce a primerané sankcie ako odpoveď na etnickú alebo rasovú diskrimináciu povinné. Sankcie a/alebo náhrady súvisiace s prípadmi etnickej alebo rasovej diskriminácie boli v rokoch 2006 až 2007 zistené v 15 členských štátoch. Spojené kráľovstvo uplatňovalo právne predpisy na boj proti etnickej diskriminácii najúčinnnejšie v rámci EÚ. Z dostupných štatistických údajov vyplýva, že Spojené kráľovstvo má vedúce postavenie, pokiaľ ide o ročnú sumu sankcií, ako aj rozsah sankcií uložených v prípadoch rasovej a etnickej diskriminácie. Spojené kráľovstvo uplatnilo v príslušnom období viac sankcií ako všetky ostatné členské štáty spoločne. K ďalším členským štátom EÚ, ktoré účinnejšie uplatňovali právne predpisy proti etnickej diskriminácii v EÚ, patria: Bulharsko, Francúzsko, Írsko, Taliansko, Maďarsko, Rumunsko, Fínsko a Švédsko. V týchto krajinách boli sankcie častejšie a/alebo odrádzajúcejšie ako vo zvyšku krajín EÚ, aj keď k nim dochádza pomerne zriedkavo v porovnaní so Spojeným kráľovstvom.

V 12 členských štátoch (v Českej republike, Dánsku, Nemecku, Estónsku, Grécku, Španielsku, na Cypre, v Litve, Luxembursku, Poľsku, Portugalsku, Slovinsku) neboli zaznamenané žiadne sankcie a/alebo náhrady súvisiace s prípadmi etnickej alebo rasovej diskriminácie v období rokov 2006 až 2007. Nedostatok sankcií vo väčšine prípadov súvisí s chýbajúcim účinným orgánom pre otázky rovnosti. Ďalší dôvod nedostatočných sankcií je spojený s osobitnou úlohou orgánov pre otázky rovnosti. Sankcie chýbajú alebo sú zriedkavé v krajinách, v ktorých orgány pre otázky rovnosti nepodporujú obeť diskriminácie v konaniach, ktoré vedú k sankciám, alebo nemajú právomoc samostatne ukladať sankcie, alebo z nejakého dôvodu túto právomoc neuplatňujú.

Je pravda, že nízka úroveň uplatňovania sankcií nemusí nevyhnutne znamenať, že problémy sa neriešia. Napríklad tam, kde je väčšia tradícia v hľadaní riešenia vzájomnou dohodou v pracovnoprávných vzťahoch sa prípady môžu pravdepodobne vyriešiť skôr, než sa dostanú do štádia súdneho konania. Nevýhodou tohto prístupu je však to, že hrozba sankcií je oslabená, hoci obvykle sa považujú za kľúčové v procese na zlepšenie rokovacej pozície obetí diskriminácie. Takisto sa pri tom stráca výchovná funkcia zvyšovania povedomia vo verejnosti a medzi

⁴ Tlačová správa IP/07/928 z 27. júna 2007, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/07/928&format=HTML&aged=1&language=EN&guiLanguage=en> (12. novembra 2007).

zamestnávateľmi, ktorá vzniká pri hrozbe a uplatnení vierohodných a odrádzajúcich sankcií.

V niektorých krajinách má relatívny nedostatok sankcií štrukturálne dôvody, čo sa často spája s obmedzenou úlohou orgánu pre otázky rovnosti pri pomoci a podpore obetí v konaniach, ktoré vedú k sankciám. Ďalším štrukturálnym dôvodom pomerne malého množstva sankcií je úloha trestného práva v boji proti etnickej diskriminácii. Trestné právo je symbolicky najvýznamnejším nástrojom, ktorý môže ktorýkoľvek štát využiť v boji proti etnickej diskriminácii. V praxi však trestné právo vedie k uplatňovaniu menšieho množstva sankcií: prenos dôkazného bremena stanovený v smernici o rasovej rovnosti sa neuplatňuje, trestná zodpovednosť v prípadoch diskriminácie väčšinou závisí od diskriminačného úmyslu a obeť diskriminácie má obmedzenú kontrolu nad trestnoprávnym konaním, ktoré má zvyčajne na starosti prokuratúra. Preto sa tie štáty, ktoré sa spoliehajú hlavne alebo výhradne na trestné právo, vo všeobecnosti vyznačujú žiadnymi alebo len malým počtom sankcií, hoci by tieto sankcie mohli mať odrádzajúci účinok.

V nasledujúcich krajinách z dostupných dôkazov vyplýva, že niektoré orgány pre otázky rovnosti v oblasti etnickej alebo rasovej diskriminácie nemajú želanú účinnosť: Estónsko, Poľsko, Portugalsko a Slovinsko. V Českej republike, Španielsku a Luxembursku sa nezistil žiadny činný orgán pre otázky rovnosti v oblasti etnickej a rasovej diskriminácie.

3. Rasovo motivované násilie a kriminalita

Z výročnej správy 2008 vyplýva podobne ako predošlý rok obraz celkového zvyšujúceho sa trendu rasovo motivovanej kriminality evidovanej trestným súdnictvom, a to konkrétne:

- z 11 členských štátov, ktoré zhromažďujú dostatočné údaje o rasovo motivovanej kriminalite na vypracovanie analýzy trendu⁵, väčšina zaznamenala všeobecný stúpajúci trend evidovanej rasovo motivovanej kriminality v období od roku 2000 do 2006 (Dánsko, Nemecko, Francúzsko, Írsko, Rakúsko [veľmi mierne], Slovensko, Fínsko, Spojené kráľovstvo), a takisto v období od roku 2005 do 2006 (Nemecko, Írsko, Rakúsko, Slovensko, Fínsko, Švédsko, Spojené kráľovstvo);
- zo štyroch členských štátov, ktoré zhromažďujú dostatočné údaje o antisemitsky motivovanej kriminalite na vypracovanie analýzy trendu (Francúzsko, Nemecko, Švédsko a Spojené kráľovstvo), tri zaznamenali všeobecný vzostupný trend (Francúzsko, Švédsko a Spojené kráľovstvo) v období od roku 2001 do 2006;
- zo štyroch členských štátov (Rakúsko, Francúzsko, Nemecko a Švédsko), ktoré zhromažďujú dostatočné údaje o kriminalite motivovanej pravicovým extrémizmom na vypracovanie analýzy trendu, dva zaznamenali všeobecný vzostupný trend (Francúzsko a Nemecko) v období od roku 2000 do 2006.

Uznaním a účinným riešením problému rasovo motivovanej kriminality môžu členské štáty EÚ prejavit' svoj nesúhlas s týmito činmi a solidaritu s obetami. Napriek tomu došlo len k veľmi malému zlepšeniu v mechanizmoch členských štátov na zaznamenávanie rasovo motivovanej kriminality, a to:

- v 16 z 27 členských krajín EÚ ide jednoducho skôr o obmedzené podávanie správ o malom počte súdnych prípadov alebo sú k dispozícii všeobecné údaje o diskriminácii, ktoré môžu obsahovať aj prípady rasovo motivovanej kriminality, alebo úplne chýbajú akékoľvek verejne dostupné oficiálne trestnoprávne údaje o rasovo motivovanej kriminalite. K týmto členským štátom patria: Belgicko, Bulharsko, Estónsko, Grécko, Španielsko, Taliansko, Cyprus, Lotyšsko, Litva, Luxembursko, Maďarsko, Malta, Holandsko, Portugalsko, Rumunsko a Slovinsko;
- Spojené kráľovstvo má najkomplexnejší systém zaznamenávania rasovo motivovanej kriminality v EÚ. Zaznamenáva viac verejne publikovaných incidentov a trestných činov ako ostatných 26 členských štátov spolu za akékoľvek 12-mesačné obdobie.

⁵ Česká republika, Dánsko, Nemecko, Francúzsko, Írsko, Rakúsko, Poľsko, Slovensko, Fínsko, Švédsko, Spojené kráľovstvo.

V dôsledku pretrvávajúceho nedostatku zberu kvalitných údajov o rasovo motivovanej kriminalite vo väčšine členských štátov tohtoročná správa uzatvára, že:

- členské štáty s obmedzeným oficiálnym zaznamenávaním alebo bez oficiálneho zaznamenávania rasovo motivovanej kriminality nie sú v najlepšom postavení, pokiaľ ide o vytvorenie politických odpovedí na problém založených na dôkazoch.

Napriek tejto vyhladke je povzbudivé, že členské štáty začínajú uznávať význam rasovo motivovanej kriminality ako spoločenského zla. Na tento účel je politická dohoda v rámci nemeckého predsedníctva EÚ týkajúca sa rámcového rozhodnutia Rady o boji proti rasizmu a xenofóbii pozitívnym krokom, ktorý je však potrebné doplniť vylepšeniami zberu údajov pre politiku založenú na dôkazoch.

Ako po iné roky naďalej pretrváva problém podávania správ o zneužití výkonu práva a násilí namierenom proti zraniteľným menšinám. V správe sa zdôrazňuje skutočnosť, že väčšina členských štátov nemá osobitný nezávislý úrad na riešenie sťažností na políciu, na ktorom by sa nahlasovali a hľadali odpovede na tieto zneužitia, iný než úrady, ktoré sú priamo napojené na ministerstvá, alebo zvyčajné kanály na podávanie sťažností prostredníctvom polície alebo kancelárie ombudsmana. Na tento účel existuje značný priestor na rozvoj mechanizmov podávania sťažností na políciu.

V súvislosti so zvyšujúcim sa trendom zaznamenatej kriminality je správa schopná zdôrazniť niekoľko nových iniciatív v niektorých členských štátoch s ohľadom na partnerstvá viacerých inštitúcií vrátane polície a spoločenstiev, ktoré sa pokúšajú riešiť tento problém. Spomedzi nich treba vyzdvihnúť tie iniciatívy, ktoré sa zameriavajú na rasovo motivovanú kriminalitu v rámci širšieho záberu tzv. trestných činov z nenávisti.

4. Rasizmus a diskriminácia v oblastiach spoločenského života a iniciatívy týkajúce sa spôsobu, ako im predchádzať

4.1 Zamestnanie

Podobne ako po iné roky, vyplýva z údajov a informácií poskytnutých v roku 2007 uplatňovanie priamej a nepriamej rasovej/etnickej diskriminácie v rôznych oblastiach zamestnania, ktorá sa prejavuje rozličným spôsobom, napríklad diskrimináciou pri nábore a postupoch prepúšťania, urážkami a fyzickým obťažovaním na pracovisku alebo podnecovaním k diskriminácii tretími stranami. Hoci k diskriminácii dochádza väčšinou nenápadne a je možné ju objasniť len vyšetrovaním alebo skúmaním, v niekoľkých členských štátoch sa deje až prekvapivo otvoreným spôsobom, ako je diskriminácia pri uverejňovaní inzerátov na voľné pracovné miesta, v ktorých sa napríklad uvádza, že cudzinci sa o prácu nemusia uchádzať.

K väčšiemu vývoju došlo v otázke náboženského oblečenia alebo symbolov v práci, ktoré boli väčšinou obmedzované vrátane zákazu nosenia takýchto vecí štátnymi zamestnancami v niekoľkých belgických mestách a zamietavého stanoviska štátneho policajného zboru v Írsku, ktorý neumožnil sikhom nosiť turbany ako súčasť policajnej uniformy. Pokiaľ však ide o túto otázku, v členských štátoch v praxi naďalej pretrvávajú veľká rozmanitosť.

V predchádzajúcich správach agentúry FRA/EUMC sa uvádzalo, že sa uverejňoval zvýšený počet výskumných štúdií, ktoré sa zameriavali na subjektívne skúsenosti s diskrimináciou príslušníkov skupín spomedzi menšinového obyvateľstva. Tento rok sa okrem toho uskutočnilo niekoľko prípadov prieskumov skupín v rámci *väčšinovej* populácie ako napríklad zamestnávateľa, ktoré sa zameriavali na ich postoje a možné diskriminačné postupy namierené proti menšinám.

Boli zaznamenané preventívne iniciatívy zahŕňajúce množstvo druhov. Patrili medzi ne programy školení a poradenstva pre vylúčené menšiny s cieľom pomôcť im na trhu práce, programy pre väčšinovú populáciu na boj proti diskriminácii alebo na zvýšenie kultúrneho povedomia, niekoľko príkladov školení a pozitívneho prístupu pri nábore a niekoľko ďalších pokusov s dodržiavaním zmlúv a anonymnými žiadosťami o zamestnanie. Napokon sa opäť potvrdilo, že vo viacerých členských štátoch sa ujali alebo sa podporujú pomerne ambiciózne politiky riadenia rozmanitosti.

4.2 Bývanie

Väčšina členských štátov stále nezhrmažďuje údaje rozdelené podľa etnického pôvodu v oblasti bývania. Testovanie diskriminácie, ktoré sa uskutočnilo vo viacerých krajinách EÚ, však predstavuje metódu, ktorá môže poskytovať údaje o diskriminácii v bývaní.

Nevýhodné postavenie prisťahovalcov a etnických menšín, pokiaľ ide o prístup ku kvalitnému a dostupnému bývaniu, zvyšuje ich sociálne vylúčenie. Verejné bývanie so zníženým nájomným je jedným zo spôsobov ako túto situáciu možno zmeniť. Podmienky na pridelenie verejného bývania na vnútroštátnej, regionálnej a miestnej úrovni však stále môžu obsahovať ustanovenia, ktoré sú diskriminačné voči prisťahovalcom a etnickým menšinám.

Rómovia, Sintovia a kočovníci patria medzi najzraniteľnejšie skupiny, pokiaľ ide o podmienky bývania. Napriek prijatým opatreniam na zlepšenie týchto podmienok sa ich situácia v EÚ nápadne vyznačuje zjavnou diskrimináciou, podpriemerným bývaním a núteným vysťahovaním. Okrem toho bol vo viacerých členských štátoch zaznamenaný odmietavý a vyhýbavý postoj štátu a ďalších orgánov pri poskytovaní zariadení do rómskych osád, pričom ide o menej priamu formu diskriminácie.

Napokon sa zdôrazňujú niektoré osvedčené postupy. Najmä politiky na zvýšenie fondu dostupného bývania pre prisťahovalcov, Rómov a ďalších zraniteľných skupín prostredníctvom verejného financovania predstavujú obzvlášť pozitívne iniciatívy. Hoci v EÚ existujú antidiskriminačné právne predpisy, je potrebné dôsledné úsilie na zvyšovanie informovanosti o týchto právnych predpisoch medzi týmito nájomcami a agentmi na trhu. Takéto úsilie na zvyšovanie informovanosti sa odráža v príkladoch kódexov správania a informačných kampaniach spomenutých na konci časti o bývaní výročnej správy.

4.3 Vzdelávanie

Predchádzajúce správy agentúry FRA/EUMC poukázali na skutočnosť, že dostupnosť spoľahlivých informácií je nevyhnutnou podmienkou na zlepšenie situácie zraniteľných a znevýhodnených skupín pri výchove. To sa nedávno opätovne potvrdilo štúdiou o úrovni vzdelávania PISA 2006. Zo štúdie PISA 2006 vyplýva, že existuje významná pozitívna súvislosť medzi školami, ktoré monitorujú a hodnotia dosiahnutý pokrok a údaje o pokroku zverejňujú, a študentmi dosahujúcimi lepšie výsledky v testoch. Vo väčšine členských štátov sú však monitorovacie a hodnotiace systémy nedostatočné, resp. chýbajú. Veľkou výzvou do budúcnosti je prekonať túto prekážku, ktorá bráni účinnému boju proti nerovnosti a diskriminácii.

Zraniteľné skupiny musia čeliť mnohým ťažkostiam v prístupe ku kvalitnému vzdelávaniu. Hlavnými príčinami sú diskriminačné postupy zápisu a vstupné testovanie, nedostupnosť alebo neprístupnosť predškolských zariadení, dlhé vzdialenosti do škôl a strach z odhalenia nelegálneho stavu pobytu. Praktickým prekáž-

kam vzdelávania sú obzvlášť vystavené deti Rómov, Sintov a kočovníkov, ako aj deti žiadateľov o azyl a nelegálnych prisťahovalcov.

Z dostupných údajov vyplýva skutočnosť, že v Európskej únii sú menšinové skupiny a štátni príslušníci tretích krajín vo veľkej miere zastúpení na základných a stredných školách so špeciálnym vyučovaním, kým vo vyššom vzdelávaní sú zastúpení omnoho menej. Okrem toho je pri menšinových skupinách a cudzích štátnych príslušníkoch vo všeobecnosti väčšia pravdepodobnosť, že budú opakováť triedy a zanechajú školu predčasne. Rozdiely medzi prisťahovalcami a menšinami na jednej strane a väčšinovým obyvateľstvom na strane druhej sú obzvlášť nápadné v tých krajinách, v ktorých sa používa systém včasného zaraďovania žiakov do úrovni vzdelávania. Vysvetlenie sa nachádza v štúdiu o výsledkoch PISA 2006. Podľa tejto štúdie včasné rozvrstvenie študentov do oddelených inštitúcií alebo programov má osobitný negatívny vplyv na výkonnosť sociálno-ekonomicky alebo jazykovo znevýhodnených študentov. Takéto vzdelávacie systémy prispievajú k rozšíreniu rozdielov vo vzdelaní medzi viac zvýhodnenými a menej zvýhodnenými skupinami obyvateľstva.

V roku 2007 pokračovalo vykonávanie niekoľkých programov na zlepšenie vzdelávania rómskych detí. Zároveň však v EÚ ostali diskriminačné politiky a postupy proti Rómom na veľmi vysokej úrovni. Rómovia, Sintovia a kočovníci stále narážajú na nevyhovujúce vzdelávacie systémy, ktoré spôsobujú segregáciu a nerovnaké príležitosti. V novembri 2007 však Európsky súd pre ľudské práva vydal dôležitý rozsudok odsudzujúci Českú republiku za diskrimináciu rómskych detí z hľadiska vzdelávacej segregácie.

Napriek zákonom zaručujúcim žiadateľom o azyl a nelegálnym prisťahovalcom právo na vzdelanie, v praxi v mnohých členských štátoch hrozí, že budú vylúčení zo vzdelávania. Väčšine členských štátov však chýbajú iniciatívy na monitorovanie a hodnotenie situácie detí žiadateľov o azyl, pokiaľ ide o prístup k primeranému vzdelaniu.

4.4 Zdravotníctvo

Málo členských štátov má významné oficiálne alebo neoficiálne údaje o sťažnostiach týkajúcich sa rasovej/etnickej diskriminácie v oblasti zdravotníctva a aj v týchto štátoch bolo zaznamenaných len veľmi málo sťažností. V prvom rade ide skôr o nepriamu ako priamu diskrimináciu, keďže zdravotnícky personál sa pridáva profesionálneho kódexu a povinností a je menej pravdepodobné, že bude diskriminovať alebo otvorene odmietne poskytnúť zdravotnú starostlivosť, zatiaľ čo administratíva skôr trvá na prísnom dodržiavaní zložitých formálnych postupov, ktoré by mohli brzdiť prístup k zdravotnej starostlivosti.

Problémy s prístupom k zdravotníckym službám postihujú najmä štátnych príslušníkov tretích krajín s nelegálnym pobytom, odmietnutých žiadateľov o azyl a príslušníkov rómskych spoločenstiev. Rómom hrozí, že budú vylúčení zo systému verejného zdravotného poistenia, ak sú dlhodobo nezamestnaní, ako v Bulharsku

a Rumunsku, alebo ak im chýbajú nevyhnutné doklady totožnosti ako v Rumunsku a Slovinsku. V mnohých prípadoch majú Rómovia takisto ťažkosti s prístupom k zdravotnej starostlivosti, ak žijú v izolovaných vidieckych oblastiach ako v prípade Grécka, Španielska a Maďarska alebo v táboroch na okraji miest s obmedzenými alebo chýbajúcimi prostriedkami verejnej dopravy, napríklad v Grécku, Španielsku, Taliansku a Maďarsku.

Pristaňovalci bez legálneho pobytu a odmietnutí žiadateľa o azyl majú často prístup len k nevyhnutnej zdravotnej starostlivosti, ktorá je v EÚ vymedzená rôzne. Sami často nevyhľadávajú zdravotnú pomoc, ak sa boja, že by mohli byť nahlásení na políciu a v dôsledku toho vyhostení.

Pristaňovalcov s legálnym pobytom však môžu takisto odrádzať od využitia zdravotných služieb kultúrne bariéry, ako sú jazyk a náboženstvo. Moslimské ženy napríklad nemusia súhlasiť s fyzickým vyšetrením mužskou časťou zdravotníckeho personálu, nemocničné jedlo nemusí vyhovovať moslimským náboženským požiadavkám a podobne.

Niektoré významné cezhraničné správy poskytli dodatočné informácie týkajúce sa situácie pristaňovalcov, žiadateľov o azyl a menšín v systémoch zdravotnej starostlivosti EÚ, napríklad: určovanie zákonných a praktických prekážok, ktoré musia prekonať nelegálni pristaňovalci v prístupe k zdravotnej starostlivosti; prípady, ako môže migrácia vyústiť k zraniteľnosti a fyzickým, duševným a sociálnym problémom; zdokumentovanie diskriminácie Rómov v oblasti zdravotnej starostlivosti a zaznamenávanie nedostatkov v informovanosti o právach, alebo prípady odmietnutia liečby nelegálnych pristaňovalcov. V ďalších správach bola zdôraznená nedostatočná informovanosť o antidiskriminačných právnych predpisoch medzi zdravotníkmi zamestnancami, administratívnymi pracovníkmi a pacientmi a bolo zaznamenané nepatrné množstvo systematicky zhromažďovaných údajov v tejto oblasti.

Boli zaznamenané pozitívne iniciatívy na zlepšenie situácie týkajúcej sa nerovností v zdravotnej starostlivosti pre pristaňovalcov a menšiny realizované vládami a občianskou spoločnosťou, s niekoľkými dôležitými politikami vykonávanými členskými štátmi v EÚ.

5. Závery

5.1 Smernica o rasovej rovnosti

Jednou z úloh agentúry FRA je zhromažďovať informácie o tom, ako sa smernica o rasovej rovnosti v súčasnosti uplatňuje v jednotlivých členských štátoch a ako konajú špecializované orgány v praxi. V prvom rade treba poznamenať, že do konca sledovaného obdobia tri členské štáty stále nemali vytvorený špecializovaný orgán a takmer polovica všetkých členských štátov neuplatňovala žiadne sankcie v prípadoch rasovej/etnickej diskriminácie. Pri ostatných, ktorí ich uplatňovali, boli veľmi veľké rozdiely, pokiaľ ide o úroveň udeľovaných pokút.

Nedostatok sankcií vo väčšine členských štátov je problematický, lebo v smernici o rasovej rovnosti sú účinné, primerané a odrádzajúce sankcie ustanovené ako povinné. Účinné sankcie sú dôležité na získanie dôvery časti obyvateľstva, ktorá je obeťou, a na zvýšenie informovanosti o právnych predpisoch a ich zásadách v širšej populácii. Bez účinných sankcií nie je pravdepodobné, že veľké časti obyvateľstva, spoločnosti a takisto právni zástupcovia sa k antidiskriminačným právnym predpisom postavia zodpovedne a vyvinú úsilie na získanie informácií o týchto právnych predpisoch.

Je pravda, že nízka úroveň prípadov, ktoré sa riešia súdnou cestou, a málo uplatňovaných sankcií nemusí nevyhnutne znamenať, že problémy sa neriešia. Napríklad v niektorých členských štátoch je väčšia tradícia hľadania riešenia vzájomnou dohodou v pracovnoprávných vzťahoch, kde sa sociálni partneri a ďalšie orgány spoločne snažia urovnať nezhody prostredníctvom sprostredkovania a rokovania, takže prípady sa pravdepodobne vyriešia skôr, než sa nimi začne zaoberať súd. V prípade Holandska je napríklad zákon o rovnakom zaobchádzaní navrhnutý v prospech takýchto predsúdnych urovnávaní sporov. Nevýhodou tohto prístupu je však to, že hrozba sankcií je oslabená, hoci sa obvykle považujú za kľúčové na zlepšenie rokovacej pozície obetí diskriminácie. Takisto sa pri tom stráca výchovná funkcia zvyšovania informovanosti verejnosti a medzi zamestnávateľmi, ktorá vzniká pri hrozbe a uplatnení vierohodných a odrádzajúcich sankcií.

V niektorých prípadoch sú zjavne problémy, ktoré sa skrývajú za nízkymi číslami. Napríklad v Slovinsku je tento problém podľa *ombudsmana pre ľudské práva* výsledkom neprehľadného a neprospešného znenia právneho predpisu, v Portugalsku vraj vyplýva z pomalého a zložitého postupu hodnotenia sťažností.

Ďalší faktor spočíva v používaní trestného práva. V niektorých členských štátoch sa zdá, že trestné sankcie, ktoré sa môžu teoreticky uplatniť v prípadoch diskriminácie, sú veľmi odrádzajúce. Keďže však existujú v rámci trestného práva a nie občianskeho práva, potom nie je pravdepodobné, že sa takéto prísne sankcie uplatnia v praxi. V členských štátoch, ktoré používajú na boj proti etnickej diskriminácii občianske právo, je dôkazné bremeno omnoho nižšie a je väčšia pravdepodobnosť, že sa sankcie uplatnia.

Vo viacerých členských štátoch sú právomoci udelené špecializovanému orgánu alebo orgánom príliš obmedzené, aby mohli prispieť k uplatňovaniu účinných sankcií v praxi. Niektoré orgány nemajú ani právomoc samostatne udeľovať sankcie a nepomáhajú ani obetiam v konaniach, ktoré vedú k sankciám. Aj keď špecializovaný orgán má právomoc udeľovať sankcie, môže prijať politické rozhodnutie, ktorým sa vyhne tejto stratégii a sústreďí sa miesto toho na sprostredkovanie ako v prípade Cypru.

Nízka miera sťažností

Správy v prvom rade poukazujú na pomerne nízku mieru sťažností predkladaných špecializovaným orgánom a mimovládny organizáciám bojujúcim proti rasizmu. Teoreticky nízka miera sťažností, samozrejme, nemusí naznačovať, že niečo nie je v poriadku – možno tvrdiť, že to zrejme odráža skutočnosť naozaj nízkej úrovne diskriminácie. Z častí výročnej správy 2008 o zamestnaní, bývaní a zdravotníctve, ako aj z podobných dôkazov z minulého roka však jasne vyplýva problém etnickej diskriminácie v rôznych podobách, pričom mnohé z nich by neprenikli na verejnosť bez zistení osobitného výskumu. Celé roky z rôznych druhov dôkazov a výskumov vyplýva, že väčšina obetí diskriminácie, ktoré by sa mohli sťažovať, tak neurobia. Naposledy sa ukázalo v prieskume v kapitole o zamestnaní, že väčšina obetí, okrem iného, aj rasového a sexuálneho obťažovania v práci v Slovinsku incident nenaahlási.

Rôzne príklady v častiach výročnej správy o zamestnaní a zdravotníctve naznačujú možné dôvody, pre ktoré obeť diskriminácie nepodávajú alebo sa zdráhajú podávať formálne sťažnosti. Niektorí ľudia nemajú dôveru v právo, ak ho vnímajú ako slabé; niektoré obeť sa obávajú finančných nákladov pri súdnych konaniach alebo majú strach z ďalších nákladov alebo dôsledkov; zamestnanci s obmedzenými zmluvami a dočasnými pracovnými povoleniami sa môžu cítiť priveľmi právne zraniteľní, aby podali sťažnosť. Malé množstvo prípadov však môže odrážať aj ďalšie veci, ako napríklad nedostatok informovanosti obyvateľstva o možnostiach zákonnej nápravy, ktoré sú otvorené obetiam diskriminácie (ako je uvedené v časti výročnej správy o zdravotníctve, kde z rozhovorov s pacientmi v Grécku vyplynulo, že nie sú informovaní o tom, ako podať sťažnosť týkajúcu sa diskriminácie pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti). V niektorých členských štátoch prebehla len malá verejná diskusia a nenašli sa dôkazy o akejkoľvek verejnej kampani na zvýšenie informovanosti o vnútroštátnych opatreniach, ktoré sa vytvorili po transpozícii smernice o rasovej rovnosti. V časti o zamestnaní sa uviedlo, že v jednom členskom štáte odborová organizácia na spracovanie sťažností prijíma úmyselné rozhodnutie neoznamovať prípady vnútroštátnemu orgánu pre otázky rovnosti. Zjavne je tu potrebné uskutočniť cielenejší výskum s cieľom objasniť rôzne štrukturálne a sociálne sily, ktoré určujú, či a ako sa majú prípady etnickej diskriminácie nahlasovať a spracovať v 27 členských štátoch.

Nedávne zlepšenie, ktoré poskytuje výnimku z tohto všeobecného obrazu, sa podarilo dosiahnuť vo Francúzsku, kde oficiálny antidiskriminačný orgán, HALDE, dostáva od roku 2006 významný a zvyšujúci sa počet sťažností. HALDE

si vybudoval silný verejný obraz pomocou informačných kampaní s cieľom zvýšiť informovanosť verejnosti o samotnom orgáne a otázke diskriminácie, a nedávne prieskumy poukázali na zvýšenú informovanosť francúzskej verejnosti o probléme.

5.2 Dôkazy o diskriminácii

Kým kapitola o právnych otázkach vo výročnej správe poskytuje informácie o uplatňovaní smernice o rasovej rovnosti, informácie v ďalších kapitolách o štyroch oblastiach spoločenského života potvrdzujú v prvom rade pôvodnú potrebu tejto smernice na základe príkladov a prípadov priamej a nepriamej diskriminácie v oblastiach zamestnávania, bývania, vzdelávania a zdravotnej starostlivosti. Vo všetkých týchto oblastiach sú závery týkajúce sa rozsahu a druhu diskriminácie, ktoré možno vyvodit' len z oficiálnych štatistík a súdnych konaní, pomerne nespoľahlivé a je potrebné ich doplnit' zisteniami z výskumov a z vyšetrovania. Podobne ako v predošlých výročných správach strediska EUMC sú príklady výskumov v kapitole o zamestnaní rozdelené do troch kategórií: testovanie diskriminácie, štúdie o obetiach a výskum väčšinového obyvateľstva.

Príklady testovania diskriminácie, ktoré určujú uplatňovanie diskriminácie v prístupe k bývaní a zamestnaniu, boli zaznamenané vo zvýšenej miere každý rok. V oblasti zamestnanosti bola táto metóda zaznamenaná vo viacerých členských štátoch (s rozsiahlym projektom testovania zamestnania, ktorý sa prvý raz uskutočnil v roku 2007 v Grécku). Metóda bola zaznamenaná takisto v troch členských štátoch v roku 2007 na testovanie prístupu k bývaní a vo Francúzsku je známy prípad testovania prístupu k zdravotnej starostlivosti.

V predchádzajúcich správach FRA/EUMC bol za posledné roky zaznamenaný rastúci počet štúdií subjektívnych skúseností menších s diskrimináciou, alebo tzv. štúdií o obetiach. Za toto posledné sledované obdobie ich bolo viac než kedykoľvek predtým, s príkladmi skúseností ľudí s diskrimináciou v zamestnaní zaznamenanými v 11 členských štátoch, ďalšia štúdia sa uskutočnila v jednom členskom štáte na testovanie vplyvu vnútroštátnych zákonov a orgánov v oblasti rovnakého zaobchádzania a je uvedená v kapitole o právnych otázkach. Takisto boli po prvý raz v novej oblasti zdravotnej starostlivosti zaznamenané tri prieskumy týkajúce sa rasizmu a diskriminácie, ktoré subjektívne pocítili zamestnanci v sektore zdravotníctva, vzťahujúce sa na päť členských štátov. Tento druh štúdie je užitočný na zvýraznenie problémov, ktorým by sa inak nevenovala pozornosť, vzhľadom na vyššie uvedenú neochotu obetí podávať oficiálne sťažnosti.

V tejto oblasti sú všeobecne menej bežné štúdie väčšinového obyvateľstva. Je možné sa nazdávať, že takéto štúdie by mali obmedzený účinok pri odhaľovaní problémov, keďže od zamestnávateľov sa nedá očakávať, že sa výskumníkovi ochotne zdôveria so svojimi rasovými postojmi alebo protizákonnými postupmi. V kapitole o zamestnaní sú napriek tomu zaznamenané prieskumy zamestnávateľov v troch členských štátoch, v ktorých väčšina respondentov prezradila, že by odmietli prijať prisťahovalcov alebo Rómov.

Aj tento rok z dôkazov vyplýva, že vo všetkých štyroch oblastiach spoločenského života – zamestnaní, bývaní, vzdelávaní a zdravotníctve – sú najhoršiemu diskriminačnému zaobchádzaniu vystavení Rómovia a žiadatelia o azyl. Takisto, ako sa poznamenalo v predchádzajúcej výročnej správe, migrujúci pracovníci, ktorí sú v právne stiesnenom a neistom postavení, čelia horším pracovným podmienkam ako väčšina zamestnancov a majú menej príležitostí na svoju obranu alebo sťažovanie, pokiaľ ide o ich zneužívanie na pracovisku. V istom zmysle takíto pracovníci nie sú vylúčení zo zamestnania – sú však neprímerane *začlenení* na najmenej žiadané pracovné miesta. Druh vylúčenia, ktorému sú vystavení nelegálni prisťahovalci a žiadatelia o azyl, je znázornený v kapitolách o vzdelávaní a zdravotnej starostlivosti. Žiadatelia o azyl bývajú často umiestnení v utečeneckých táboroch ďaleko od vzdelávacích zariadení a v prípade detí nelegálnych prisťahovalcov môže odrádzať od návštevy školy skutočnosť, že orgány potrebujú zaznamenať a oznámiť ich právne postavenie. Z rovnakého dôvodu sa nelegálni prisťahovalci vyhýbajú zariadeniam zdravotnej starostlivosti, ak sa domnievajú, že by mohli byť oznámení policii a vyhostení.

Boj proti diskriminácii pozitívnou akciou

V smernici o rasovej rovnosti sa výslovne umožňuje zavedenie osobitných kompenzačných opatrení, ako je pozitívna akcia. Hoci opatrenia pozitívnej akcie na boj proti účinkom diskriminácie nie sú v EÚ obzvlášť bežné, zvyčajne každý rok pribudne niekoľko nových príkladov. V nadväznosti na príklad mesta Berlín opísaný v minuloročnej správe agentúry FRA⁶, kde sa zaviedla pozitívna akcia na nábor príslušníkov menšín do berlínskeho policajného zboru, boli podobné príklady zaznamenané v roku 2007, keď Rumunsko, Bulharsko a Česká republika použili prístup pozitívnej akcie na ciele nábor príslušníkov menšinových skupín do policajného zboru, a vo Francúzsku sa použil podobný postup pri náboře do ozbrojených síl.

V roku 2007 došlo k zlepšeniu na úrovni EÚ, ktorým sa posilnila diskusia o pozitívnej akcii, konkrétne išlo o európsku konferenciu s názvom Rovnaké príležitosti pre všetkých: úloha pozitívnej akcie, ktorá sa konala v Ríme v apríli 2007, a európsku publikáciu Nad rámec formálnej rovnosti: pozitívne opatrenia podľa smerníc 2000/43/ES a 2000/78/ES, uverejnenú v roku 2007⁷. Z obidvoch vyplynulo, že agenda EÚ pre rovnosť potrebuje pozitívnu akciu. Cieľom pozitívnej akcie je kompenzovať za súčasnú a minulú diskrimináciu, pričom slúži ako doplnok k zákonom a sťažnostiam, ktoré samé osebe nepostačujú na boj proti diskriminácii a jej účinkom. Pokiaľ ide o prístup k bývaniu, rozhodnutie Európskeho výboru sociálnych práv⁸, uvedené v kapitole o bývaní výročnej správy 2008, je významné v tom, že v kontexte dlhých rokov nerovnakého zaobchádzania s Rómami v Bulharsku v súvislosti s ich právom na bývanie, výbor dospel k záveru, že opatrenia pozitívnej akcie sú potrebné na integráciu Rómov do väčšinovej spoločnosti.

6 FRA (2007) *Správa o rasizme a xenofóbii v členských štátoch EÚ*, s. 67.

7 M. De Vos, *Európska komisia, Brusel (2007) Beyond Formal Equality: Positive Action under Directives 2000/43/EC and 2000/78/EC*, (Nad rámec formálnej rovnosti: pozitívne opatrenia podľa smerníc 2000/43/ES a 2000/78/ES) anglické znenie dostupné na http://ec.europa.eu/employment_social/fundamental_rights/pdf/legnet/bfe07_en.pdf

8 Sťažnosť č. 31/2005, Európske centrum pre práva Rómov verzus/Bulharsko – Pozri časť 4.2.3. – FRA – Výročná správa 2008.

Vykonávanie pozitívnej akcie však ostáva kontroverzné pre dva hlavné dôvody: v prvom rade si ju verejnosť často pletie s pozitívnou diskrimináciou, kvótami alebo ďalšími nástrojmi, ktoré niektorí považujú za sociálne nespravodlivé, a po druhé je kontroverzná preto, lebo minimálnou požiadavkou na účinnú pozitívnu akciu sú presné údaje o príslušnom menšinovom obyvateľstve. Je to nevyhnutné, aby bolo možné posúdiť prvotnú potrebu politiky a rovnako dôležité je môcť posúdiť situáciu, keď problémy pominú, aby sa opatrenie pozitívnej akcie mohlo zastaviť. Vo výročnej správe 2008, ako aj v ďalších správach sa však uvádza, že medzi členskými štátmi existujú veľké rozdiely, pokiaľ ide o zásadu tzv. etnickej štatistiky: v niektorých krajinách tvoria súčasť oficiálnych sčítaní a vo veľkej miere sa používajú, v iných sú v ostrom protiklade k vnútroštátnym normám a v niektorých ďalších sú zakázané vnútroštátnymi zákonmi. Zdá sa, že by bolo potrebné ďalej preskúmať, do akej miery neschopnosť zaobstarať presné štatistické údaje o príslušnom obyvateľstve v rámci členského štátu pôsobí ako prekážka prijatiu pozitívnej akcie, alebo či sa tým mení podoba alebo výsledok takýchto opatrení v rámci danej krajiny.

Výraznejšia sporná otázka, ktorá vyplynula z výročnej správy 2008, je miera, ktorá presahuje pozitívnu akciu. V kapitole o bývaní sa uvádza, že pri najmenšom v jednom nemeckom meste cudzinci a etnickí nemeckí prisťahovalci v niektorých mestských obvodoch oficiálne podliehajú pevne stanoveným kvótam s cieľom zachovať sociálne vyvážené obytné oblasti. Toto opatrenie sa zdá byť v protiklade k niektorým základným zásadám pozitívnej akcie – zakladá sa napríklad na pevne stanovených kvótach a podľa všetkého nejde o tzv. dočasné osobitné opatrenie, ale uplatňuje sa mnoho rokov. Potvrdilo sa, že táto politika je spornejšia a jej kritici namietajú, že samotné kvóty predstavujú priamu diskrimináciu príslušníkov menšinových skupín. Jej podporovatelia však tvrdia, že účel svätí prostriedky, že je súčasťou iniciatívy na boj proti diskriminácii a vylúčeniu menšín a že vytvára spravodlivejšiu rovnováhu sídelných spoločností, než aká by vznikla, ak by sa distribúcia ponechala trhovým silám. Je zrejmé, že je potrebné vystaviť tieto politiky širšej odbornej kontrole a verejnej diskusii.

5.3 Rozdiely medzi členskými štátmi

Otázka etnickej štatistiky nie je jediná, ktorá zvyrazňuje jasné rozdiely v prístupoch členských štátov k otázkam týkajúcim sa migrantov. Predchádzajúce výročné správy sa zaoberali diskusiou o tom, či môžu žiaci v školách a zamestnanci v rôznych druhoch zamestnaní nosiť náboženské odevy, a jasne z nich vyplynulo, že v EÚ sú mimoriadne veľké rozdiely, pokiaľ ide o prijateľnosť a postupy v tejto oblasti. Rozdiely sú zjavné aj v rámci toho istého členského štátu: napríklad medzi spolkovými krajinami v Nemecku alebo medzi dvoma hlavnými jazykovými spoločnosťami v Belgicku. Existujú aj ďalšie podrobnejšie rozdiely. V kapitole o právnych otázkach výročnej správy 2008 sa uvádza, že vo Francúzsku sa súdnym rozhodnutím v roku 2007 jasne ustanovilo, že zásada sekularizmu sa ako odôvodnenie napríklad zákazu nosenia šatky prikrývajúcej hlavu vzťahuje iba na verejné orgány a nemôže sa použiť súkromnou spoločnosťou pri poskytovaní služieb. V súlade s tým sú vo Francúzsku (a Nemecku) prípady, ktoré potvrdzujú, že prepustenie zamestnanca

za nosenie šatky prikrývajúcej hlavu je nezákonné.⁹ Ako sa však uvádza vo výročnej správe strediska EUMC v roku 2006, najvyšší súd v Dánsku rozhodol, že prepustenie zamestnanca supermarketu za nosenie šatky nepredstavuje diskrimináciu.¹⁰

Zvyčajne sa táto diskusia zameriava na nosenie šatiek ženami. V kapitolách o vzdelávaní a zamestnaní výročnej správy 2008 sa opisujú nové diskusie alebo prípady týkajúce sa nosenia šatiek alebo závojov v Belgicku, Bulharsku, Dánsku, Nemecku, Španielsku, Francúzsku, Holandsku a v Spojenom kráľovstve. V roku 2007 sa však rovnaká otázka objavila v súvislosti s nosením turbanov príslušníkmi mužskej časti sikhov. Vo Francúzsku bol v roku 2007 zaznamenaný prípad, keď sa sikhskí chlapci odvolávali proti vylúčeniu zo školy za nosenie turbanov a takisto sa poukazovalo na to, že vo Francúzsku je zakázané mať na hlave turban na fotografii na vodičskom preukaze. V Írsku zase vnútroštátny policajný zbor zakázal nosenie turbanov ako súčasť policajnej uniformy. V niektorých členských štátoch však toto nepredstavuje spornú otázku. Napríklad v Spojenom kráľovstve sa nosenie turbanov dlhý čas umožňovalo ako bežná súčasť uniformy v polícii, ako aj v rôznych ozbrojených zložkách a vo Švédsku, ako sa uvádza v minuloročnej správe agentúry FRA, policajný zbor zahrnul do plánu rozmanitosti právo policajných dôstojníkov nosiť šatku, turban alebo židovskú kippu počas výkonu služby.¹¹ Veľké rozdiely vo verejnej mienke v súvislosti s touto otázkou medzi členskými štátmi sa potvrdili v roku 2007 pri uverejnení zistení osobitného prieskumu Eurobarometra Európskej komisie o vnímaní diskriminácie. Keď bola občanom EÚ položená otázka, či súhlasia s tvrdením, že nosenie nápadných náboženských symbolov na pracovisku je prípustné, miera súhlasu v rôznych členských štátoch dosahovala od iba 29 percent (Litva) do 79 percent (Malta).¹²

5.4 Zdravotníctvo a diskriminácia

Toto je prvý rok, keď sa zdravotná starostlivosť začlenila do výročnej správy. Prvotný dojem je taký, že v porovnaní s tromi ďalšími oblasťami spoločenského života sa zdá, že informácie a údaje o etnickej diskriminácii v oblasti zdravotnej starostlivosti sa získavajú ťažšie a všeobecná úroveň informovanosti o otázkach rasizmu a diskriminácie je nižšia. Napriek tomu sú v mnohých členských štátoch známe prípady migrantov a menšín, ktorí sú vystavení odlišnému a horšiemu zaobchádzaniu alebo čelia zneužívaniu zo strany zdravotníckeho personálu, ako aj dôkazy pochádzajúce z množstva odborných správ a správ mimovládnych organizácií o rôznych faktoroch, ktoré znižujú prístup k zdravotnej starostlivosti pre menšiny, ako sú Rómovia, žiadatelia o azyl a nelegálni pracovníci.

Z výskumu vyplýva, že prisťahovalci a etnické menšiny často čelia problémom v prístupe a využívaní služieb zdravotnej starostlivosti. Hoci prístup k týmto

9 N. Nathwani (2007) *Islamic Headscarves and Human Rights: A Critical Analysis of the Relevant Case Law of the European Court of Human Rights (Islamské šatky a ľudské práva: kritická analýza príslušnej judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva)*. Holandský štvrťročník pre ľudské práva, ročník 25, č. 2, 2007, s. 221 – 254.

10 EUMC (2006) *Výročná správa o stave rasizmu a xenofóbie v členských štátoch EÚ*, s. 25.

11 FRA (2007) *Správa o rasizme a xenofóbie v členských štátoch EÚ*, s. 74.

12 *Diskriminácia v Európskej únii* Európska komisia, Eurobarometer, 2007, s. 15, http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_263_sum_en.pdf (15. mája 2008).

službám je zaručený zákonom, tieto skupiny ich často nemusia využívať, buď preto, že nie sú si vedomí svojich práv, alebo preto, lebo administratívne postupy sú príliš zložité, alebo majú výhrady voči tomu, ako sa s nimi zaobchádza z dôvodu náboženského vyznania, alebo pre jazykové bariéry. V dôsledku toho hrozí, že sa im neposkytne primeraná služba pri určovaní zdravotnej diagnózy, starostlivosti a prevencii.

Hoci sú známe mnohé prípady pozitívnych iniciatív na zlepšenie a rozšírenie zdravotnej starostlivosti pre migrantov a menšiny, ťažšie bolo nájsť také, ktoré by boli osobitne zamerané na riešenie a boj proti diskriminácii. Okrem toho sa len niekoľko správ týkalo problému rasizmu alebo diskriminácie, ktorým čelia menšinoví zamestnanci pracujúci v sektore zdravotníctva, napriek tomu všetky odkryli vážny problém. Zdá sa, že tento problém je pravdepodobne rozšírenejší, ako si ľudia uvedomujú. Výskum poodhalil niektoré dôvody, pre ktoré sa zdravotnícki zamestnanci zdráhajú podávať individuálne sťažnosti. Preto ak sa problém neodhalí prostredníctvom sťažností, bude potrebné ho odkryť výskumom, aby sa organizácie zdravotnej starostlivosti mohli podporiť pri zavádzaní politik na boj proti nemu. Je zjavne neprijateľné, aby sa individuálnym skupinám zamestnancov ponechalo v jednotlivých prípadoch rozhodnutie o tom, ako treba zareagovať napríklad v prípade pacienta, ktorý zneužíva alebo sa odmieta nechať ošetriť zdravotnou sestrou pochádzajúcou z etnickej menšiny.

5.5 Príklady trendov a vývoja

Je pomerne málo príležitostí na spoľahlivé zovšeobecnenie trendov za niekoľko rokov v otázkach týkajúcich sa rasizmu a xenofóbie v EÚ, lebo vo všeobecnosti štatistiky nie sú dostatočné pre tento účel. Preto sa mnohé poznámky o vývoji v priebehu času nevyhnutne zakladajú viac-menej na dojmoch, a sú skôr kvalitatívne ako štatistické. Výnimku z tohto tvrdenia možno nájsť v kapitole o rasovo motivovanom násilí a kriminalite, kde je uvedených 11 členských štátov, ktoré zhromažďujú dostatočné údaje na uskutočnenie analýzy trendu. Možno povedať, že vo väčšine týchto štátov, teda v ôsmich, sa zistil vzostupný trend zaznamenatej rasovo motivovanej kriminality za obdobie rokov 2000 až 2006. Podobne môžeme povedať, že zo štyroch členských štátov, ktoré zhromažďujú dostatočné údaje o antisemit-sky motivovanej kriminalite, bol v troch zaznamenaný všeobecný stúpajúci trend v období od roku 2001 do roku 2006, a zo štyroch členských štátov, ktoré zhromažďujú dostatočné údaje o kriminalite motivovanej pravicovým extrémizmom, bol v dvoch zaznamenaný všeobecný vzostupný trend v rokoch 2000 až 2006. Na nižšej úrovni, ako sa uvádza v kapitole výročnej správy 2008 o vzdelávaní, jedna nemecká spolková krajina, Brandenbursko, ktorá zhromažďuje incidenty s pravicovo extrémistickým pozadím v školách, zaznamenala stály pokles počtu zaevidovaných prípadov, odkedy sa táto kriminalita začala sledovať v školskom roku 2000/2001. Kapitola o rasovo motivovanom násilí tiež poskytuje príklady niektorých kvalitatívnejších úsudkov – napríklad sa zdá, že za niekoľko posledných rokov rôzne členské štáty čoraz častejšie venujú potrebnú pozornosť rasovo motivovanej kriminalite a pozitívnejšie pristupujú k riešeniu trestných činov z nenávisťi a zavádzaniu opatrení na podporu prijímania príslušníkov menšín do radov policajného zboru.

Ďalší osvedčený postup je možné si všimnúť v oblasti zamestnania. Od oznámenia prvých prípadových štúdií osvedčených postupov stredisku EUMC, v nadväznosti na vytvorenie siete RAXEN v roku 2000/2001, sa očividne každý rok zaznamenávali ďalšie politiky, ktoré patria do rámca tzv. politiky rozmanitosti alebo riadenia rozmanitosti v organizáciách verejného, ako aj súkromného sektora. Každý rok sa zaznamenal aj pozoruhodný rast v tzv. podporných opatreniach na riadenie rozmanitosti, organizovaných vládnymi orgánmi, zamestnávateľmi, mimovládnymi organizáciami alebo kombináciou týchto subjektov, zvýšil sa počet kampaní a školiacich kurzov a rozšírila sa ponuka poradenstva a stimulov pre organizácie, aby prijímali politiky rozmanitosti. (Len vybrané príklady obidvoch týchto postupov bolo možné vytlačiť vo výročných správach agentúry za ktorýkoľvek rok – viac možno vidieť v databáze agentúry FRA InfoBase.¹³) Takisto sa zdá, že politiky rozmanitosti dosahujú širší záber členských štátov, mnohé z nich po prvý raz. V roku 2005 Európska komisia uverejnila zistenia veľkého prieskumu postupov riadenia rozmanitosti v 25 krajinách EÚ¹⁴, a jedným zo záverov bolo, že v tom čase bolo možné nájsť veľmi málo (alebo neboli žiadne) dôkazy riadenia rozmanitosti v krajinách južnej Európy a v tých členských štátoch, ktoré pristúpili k EÚ v roku 2004. Tento záver bude teraz potrebné upraviť, keďže v poslednej správe agentúry FRA bola činnosť riadenia rozmanitosti zaznamenaná v Taliansku¹⁵, a v roku 2007, ako vyplýva z kapitoly o zamestnaní súčasnej správy, bolo možné nájsť dôkazy o činnostiach riadenia rozmanitosti na Cypre, Malte, v Portugalsku a Rumunsku.

5.6 Zhromažďovanie údajov a výskumná činnosť agentúry FRA

Údaje a informácie zhromažďované agentúrou FRA dopĺňajú údaje získané z iných zdrojov. Môžu ich využívať tvorcovia politik a zákonné orgány a možno ich tiež použiť pri určovaní oblastí, v ktorých je potrebné začať nový výskum.

Dopĺňanie zákonných údajov

Sociálno-právne údaje a informácie zhromaždené agentúrou FRA v tejto oblasti dopĺňajú formálnejší materiál zhromaždený inými orgánmi. Vhodným príkladom je index politiky integrácie migrantov (MIPEX) vytvorený v roku 2007, ktorý sa používa na meranie schopnosti politik integrovať migrantov v 25 členských štátoch (a v troch krajinách, ktoré nie sú členmi EÚ) pomocou vyše 100 politických ukazovateľov¹⁶. Indexom sa porovnáva výkon členských štátov z hľadiska viacerých veličín týkajúcich sa integrácie migrantov. Jedným z týchto porovnaní je spôsob, akým členské štáty pristupujú k rozsahu sankcií dostupných pri uplatňovaní anti-diskriminačných právnych predpisov, a v tomto hodnotení sa napríklad Grécko, Poľsko a Portugalsko umiestnili najvyššie z hľadiska tzv. osvedčených postupov.

¹³ <http://infobase.fra.europa.eu> (28. januára 2008).

¹⁴ Európska komisia (2005) *The Business Case for Diversity: Good Practices in the Workplace (Obchodný prípad rozmanitosti: Osvedčené postupy na pracovisku)*, Úrad pre vydávanie úradných publikácií Európskych spoločností.

¹⁵ FRA (2007) *Report on Racism and Xenophobia in Member States of the EU (Správa o rasizme a xenofóbii v členských štátoch EÚ)*, s. 71 – 72

¹⁶ <http://www.integrationindex.eu/> (09. apríla 2008).

Problém je v tom, že toto hodnotenie je založené na posúdení toho, ktoré sankcie sú teoreticky k dispozícii, ale môže to mať malý vzťah k súčasnému uplatňovaniu v praxi. V úplnom protiklade k hodnoteniu MIPEX sú podľa vlastného hodnotenia členských štátov EÚ agentúrou FRA Grécko, Poľsko a Portugalsko hodnotené nízko z hľadiska výkonnosti, pretože počas sledovaného obdobia v skutočnosti neuplatnili žiadne sankcie (pozri časť 2.1.1. výročnej správy 2008), Poľsko a Portugalsko takisto patria do kategórie vyznačujúcej sa neúčinnými orgánmi pre otázky rovnosti (pozri časť 2.1.3.). Preto sociálno-právne údaje zhromaždené agentúrou FRA môžu byť užitočné pri zdôraznení rozdielov, ktoré často existujú medzi teoretickými zákonnými opatreniami a sociálnou skutočnosťou v praxi.

Informovanie súdnych rozhodnutí

Ďalšou praktickou hodnotou štatistiky a informácií poskytovaných agentúrou FRA je to, že sa môžu využiť v súdnych rozhodnutiach. Jeden príklad je uvedený vo výročnej správe 2008, konkrétne ide o prípad Európskeho súdu pre ľudské práva, ktorý v roku 2007 vydal rozsudok proti Českej republike, a pri prijímaní tohto rozhodnutia sa opierať o informácie zhromaždené strediskom EUMC, predchodcom agentúry FRA, o situácii vzdelávania Rómov.

Primárny výskum agentúry FRA

Jedným z výsledkov zhromažďovania údajov a informácií v EÚ agentúrou FRA/EUMC počas viacerých rokov je zdôraznenie skutočnosti, že je takmer nemožné zistiť sekundárne údaje v tejto oblasti, ktoré by umožnili zmysluplné porovnanie medzi členskými štátmi. Napríklad v oblasti rasovo motivovanej kriminality, ako objasňuje tretia kapitola výročnej správy 2008, sa štatistické údaje o rasovo motivovanej kriminalite môžu porovnávať v priebehu času v rámci jedného členského štátu, ale nie medzi členskými štátmi. Z tohto dôvodu agentúra FRA v súčasnosti začala navrhovať a uskutočňovať svoj vlastný výskum, ktorý je vytvorený s porovnateľnosťou obsiahnutou v metodológii a jeho cieľom je poskytnúť údaje o významných problémových oblastiach, ktoré sú priamo porovnateľné medzi členskými štátmi. Jeden z prvých z týchto výskumov sa realizuje v roku 2008: tzv. prieskum skúseností obetí z radov migrantov a menšín s diskrimináciou, rasovo motivovanou kriminalitou a policajnou prácou vo všetkých 27 členských štátoch EÚ. Zistenia z tohto a ďalších podobných výskumov agentúry budú opísané v budúcich výročných správach FRA.

6. Stanoviská

6.1 Smernica o rasovej rovnosti

Účinné a odrádzajúce sankcie sú kľúčové na boj proti etnickej a rasovej diskriminácii. Bez nich sa diskriminačné postoje a správanie pravdepodobne nezmenia a obeť ostávajú bezbranné. Urovnania takisto závisia od dostupnosti sankcií, aby sa posilnila rokováca pozícia obetí. V rokoch 2006 až 2007 sa v 12 členských štátoch nezistili žiadne sankcie ani náhrady súvisiace s prípadmi etnickej alebo rasovej diskriminácie. Nedostatok sankcií v niektorých prípadoch súvisí s chýbajúcim účinným orgánom pre otázky rovnosti. Táto skutočnosť zdôrazňuje ústredný význam a úlohu orgánov pre otázky rovnosti.

- Členské štáty by mali zabezpečiť, aby boli orgány pre otázky rovnosti dobre zásobené na vykonávanie svojej významnej funkcie. Treba im udeliť dostatočnú nezávislosť, aby si získali dôveru obetí.

Ďalší dôvod nedostatočných sankcií je spojený s úlohou orgánov pre otázky rovnosti. Sankcie chýbajú alebo sú zriedkavé v krajinách, v ktorých orgány pre otázky rovnosti nepodporujú obeť diskriminácie v konaniach, ktoré vedú k sankciám, alebo nemajú právomoc samostatne udeľovať sankcie, alebo z nejakého dôvodu túto právomoc neuplatňujú.

- Členské štáty by mali zabezpečiť, aby orgány pre otázky rovnosti mali právomoc pomáhať obetiam v konaniach, ktoré vedú k sankciám. Orgány pre otázky rovnosti by mali mať schopnosť fungovať na jednej strane ako nízkoprahové prístupové miesta pre obeť, a zároveň ako orgány na podporu obetí pri získavaní skutočnej nápravy a plného vyrovnania.

V niektorých krajinách má relatívne malé množstvo sankcií štruktúrne dôvody súvisiace s úlohou trestného práva v boji proti etnickej diskriminácii. Trestné právo je symbolicky určite najvýznamnejším nástrojom, ktorý môže využiť ktorýkoľvek štát v boji proti etnickej diskriminácii. Trestné právo však v praxi má svoje nevýhody: prenos dôkazného bremena stanovený v smernici o rasovej rovnosti sa neuplatňuje a obeť diskriminácie má často obmedzenú kontrolu nad trestným konaním, ktoré má zvyčajne na starosti prokuratúra.

- Členské štáty, ktoré sa spoliehajú hlavne alebo výlučne na trestné právo by mali vytvoriť doplňujúce občianske a administratívne postupy pre obeť etnickej alebo rasovej diskriminácie, aby získali skutočnú nápravu a plné vyrovnanie.

6.2 Rasovo motivované násilie a kriminalita

Členské štáty by mali uznať, že zhromažďovanie údajov o rasovo motivovanej kriminalite je mimoriadne dôležité na rozvoj politik založených na dôkazoch,

ktoré môžu riešiť a zamedziť problému, a postupne môžu naznačiť, či sú právne predpisy vzťahujúce sa na rasovo motivovanú kriminalitu účinne zacielené tam, kde sú najväčšmi potrebné.

- Ak členské štáty nezhrmažďujú žiadne alebo len obmedzené údaje o rasovo motivovanej kriminalite, mali by vytvoriť komplexné mechanizmy zberu údajov, ktoré podporujú verejné oznamovanie a presné zaznamenávanie. Na tento účel si môžu členské štáty vziať ponaučenie z tých členských štátov, ktoré zaviedli osvedčené postupy zberu údajov.

Podobne ako v prechádzajúcich výročných správach bol zaznamenaný problém zneužívania zo strany strážcov zákona voči zraniteľným menšinám. Dôvera verejnosti v políciu je dôležitým faktorom v demokratických spoločnostiach.

- Členské štáty by mali zabezpečiť, aby mohla verejnosť oznamovať prípady rasovo motivovaného zneužívania a násilia zo strany polície nezávislému úradu na riešenie sťažností. Tieto úrady by mali byť funkčne oddelené od ministerstiev a ďalších vládnych orgánov.

6.3 Výskum a zvyšovanie informovanosti

Nové príklady pokusov v sledovanom období s testovaním diskriminácie v oblasti prístupu k zamestnaniu, bývaniu a zdravotnej starostlivosti potvrdzujú, že táto metóda zohráva jedinečnú a cennú úlohu pri upozorňovaní verejnosti na skryté problémy.

- Od členských štátov sa požaduje, aby zväžili širšie a systematickejšie zavádzanie testovania diskriminácie (tzv. situačné testovanie) s cieľom umožniť prehľadnejšie hodnotenie rozsahu a mechanizmov diskriminácie v zamestnaní, bývaní a poskytovaní zdravotnej starostlivosti a poskytnúť dôkazy na doplnenie oficiálnych údajov.

6.4 Sankcie a sťažnosti

Vo viacerých kapitolách výročnej správy 2008 sa uvádzajú dôkazy, že obeť diskriminácie, od ktorých by sa očakávalo, že sa budú sťažovať, tak neurobia.

- Je potrebné uskutočniť výskum o vykonávaní a vplyve smernice o rasovej rovnosti s cieľom objasniť sily, ktoré vplyvajú na rozhodnutie obetí diskriminácie, či sa budú sťažovať, alebo im bránia v podaní sťažnosti, a dôvody, pre ktoré špecializované orgány alebo súdy uplatňujú alebo neuplatňujú sankcie.

6.5 Antidiskriminačné školenie

Z dôkazov v častiach výročnej správy o zamestnaní a zdravotnej starostlivosti vyplýva, že je potrebné antidiskriminačné školenie pre zamestnancov v pracovných organizáciách.

- Vlády a zamestnávateľia by mali sprístupniť antidiskriminačné školenie a kurzy rozmanitosti pre zamestnancov vo verejnom a súkromnom sektore.
- Zamestnávateľia v sektore zdravotníctva by mali pravidelne organizovať antidiskriminačné školenia pre poskytovateľov verejnej a súkromnej zdravotnej starostlivosti. Predmety antidiskriminačného školenia by sa mali zahrnúť do osnov lekárskech univerzít a fakúlt.

6.6 Bývanie

Prístup k bývaniu so zníženým nájomným financovanému z verejných zdrojov je jedným z najdôležitejších prostriedkov na zlepšenie všeobecne zlých podmienok bývania, v ktorých žijú prisťahovalci, Rómovia a ďalšie etnické menšiny.

- Od členských štátov sa požaduje zvýšenie fondu bývania so zníženým nájomným financovaného z verejných zdrojov, aby sa zabezpečilo a v prípade potreby vynútilo uplatňovanie spravodlivých kritérií pri pridelovaní dostupného verejného bývania. Predovšetkým by mali prijať všetky nevyhnutné opatrenia na zabezpečenie toho, aby tieto kritériá neboli diskriminačné voči prisťahovalcom, Rómom a ďalším etnickým menšinám.

6.7 Vzdelávanie

Nerovnosť v oblasti prístupu a výsledkov vo vzdelávaní pre migrantov a menšiny v porovnaní s väčšinovým obyvateľstvom je obzvlášť výrazná v tých krajinách, v ktorých je zavedený systém včasného zaraďovania žiakov do úrovni vzdelávania. Podľa štúdie o výsledkoch PISA 2006 včasné rozvrstvenie študentov do oddelených inštitúcií alebo programov má osobitný negatívny vplyv na výkonnosť sociálno-ekonomicky alebo jazykovo znevýhodnených študentov.

- Členské štáty by mali zvážiť prijatie vzdelávacích systémov s väčšou integráciou s cieľom znížiť nerovnosti vo vzdelávaní.
- Prístup k vzdelávaniu pre všetky skupiny obyvateľstva vrátane žiadateľov o azyl a nelegálnych migrantov je potrebné pevne stanoviť po právnej a praktickej stránke. Treba odstrániť praktické prekážky ako diskriminačné postupy zápisu a vstupné testovanie, nedostupnosť alebo neprístupnosť predškolských zariadení alebo neprimerane dlhé vzdialenosti do škôl.

- Segregačné formy vzdelávania by sa mali buď úplne zrušiť alebo obmedziť na krátkodobé prípravné kurzy vedúce k integrácii detí migrantov a príslušníkov menšín do riadnej školskej dochádzky. Členské štáty by si mali vziať ponaučenie z rozsudku Európskeho súdu pre ľudské práva proti vykonávaniu segregácie rómskych detí do osobitných škôl.

6.8 Zber údajov v oblasti vzdelávania

Zhromažďovanie, hodnotenie a verejná diskusia o spoľahlivých informáciách je nevyhnutnou podmienkou na zlepšenie situácie zraniteľných a znevýhodnených skupín v oblasti vzdelávania. Nedávno sa to opätovne potvrdilo v štúdií PISA 2006 o výsledkoch vzdelávania, v ktorej sa poukázalo na významné pozitívne spojenie medzi školami, v ktorých sa monitoruje a hodnotí dosiahnutý pokrok a údaje o pokroku sa zverejňujú, a študentmi dosahujúcimi lepšie výsledky v testoch. Vo väčšine členských štátov sa používa nedostatočný systém monitorovania a hodnotenia, alebo sa nepoužíva žiadny.

- Členské štáty by mali zvážiť zavedenie systémov, ktoré umožnia monitorovanie žiakov pochádzajúcich z prostredia migrantov a etnických menšín z hľadiska výsledkov vzdelávania.

6.9 Zber údajov v oblasti zdravotnej starostlivosti

V EÚ sú potrebné ďalšie poznatky o dynamike v oblasti zdravia a životných podmienok prisťahovalcov a etnických menšín. Preto by členské štáty mali prijať kroky na systematické zhromažďovanie údajov, čím poskytnú dôkazovú základňu, ktorú môžu tvorcovia politiky a plánovači využiť pri určovaní vnútroštátnych a celoeurópskych stratégií.

- Členské štáty by mali vyvinúť a zaviesť mechanizmy na zhromažďovanie verejne dostupných údajov o nerovnosti a diskriminácii v oblasti zdravotnej starostlivosti. Údaje o zdravotnom stave a prístupe k zdravotníckym službám je potrebné rozčleniť podľa etnického pôvodu v prieskumoch o zdraví, registroch a verejných informačných systémoch a sprístupniť ich verejnosti, ak vnútroštátne pravidlá o dôvernosti štatistických údajov toto rozčlenenie umožňujú.

6.10 Zdravotná starostlivosť rešpektujúca migrantov a menšiny

Služby zdravotnej starostlivosti majú nielen spoznať úlohu kultúrneho, sociálneho, jazykového a zdravotného pozadia, ale aj úlohu ťažkých a nejasne vymedzených podmienok, v ktorých migranti často žijú a pracujú.

- Členské štáty a EÚ by mali podporiť kultúrne zameranú prípravu zdravotníckych zamestnancov. Rozvoj zamestnancov a školiace programy v systéme zdravotnej starostlivosti by mali zahŕňať zložky súvisiace so špecifickými zdravotnými potrebami Rómov.

Agentúra Európskej únie pre základné práva

Výročná správa

Zhrnutie

2008

Návrh a sadzba: red hot 'n' cool, Viedeň

2009 – 30 s. –21 x 29,7 cm

ISBN 978-92-9192-260-4

Veľké množstvo informácií o Agentúre Európskej únie pre základné práva sa nachádza na internete. Sú dostupné na internetovej stránke agentúry FRA (<http://fra.europa.eu>).

Ako je možné získať publikácie EÚ?

Publikácie na predaj:

- prostredníctvom EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>);
- u vášho kníhkupca s uvedením názvu, vydavateľstva a/alebo čísla ISBN;
- priamo prostredníctvom jedného z našich obchodných zástupcov. Kontaktné údaje na týchto obchodných zástupcov je možné získať na webovej stránke <http://bookshop.europa.eu> alebo zaslaním faxu na +352 2929-42758.

Bezplatné publikácie:

- prostredníctvom EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>);
- na zastúpeniach alebo delegáciách Európskej komisie. Kontaktné údaje na tieto zastúpenia alebo delegácie EK je možné získať na webovej stránke <http://ec.europa.eu/> alebo zaslaním faxu na +352 2929-42758.

FRA – Agentúra Európskej únie pre základné práva
A-1040 Wien, Schwarzenbergplatz 11
Tel.: +43 1 580 30 - 0
Fax: +43 1 580 30 - 693
E-mail: information@fra.europa.eu
<http://fra.europa.eu>

